

15. Курс уголовного права. Общая часть. М.: Зерцало, 1999. Т. 1. 624 с.

REFERENCES:

1. Azaryan E.R. (2004) Prestuplenie. Nakazanie. Pravoporyadok [The crime. Punishment. Law and order]. SPb., 229 p.
2. Poznyishev S.V. (1908) Uchenie o karatelnyih merah i mere nakazaniya [The doctrine of punitive measures and the measure of punishment]. M., 181 p.
3. Ibragimov I.M. (2009) Pravomernyye vozmozhnosti zaschityi prav poterpevshego v Rossiyskom ugolovnom protsesse [Legitimate opportunities to protect the rights of the victim in the Russian criminal process] Moskva, Yurisprudentsiya, 421 p.
4. Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar (1989) [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. M., 840 p.
5. Kelina S.G., Kudryavtsev V.M. (1988) Printsipyi sovetskogo ugolovnogo prava [The principles of Soviet criminal law]. M., Nauka, 175 s.
6. Bolshoy entsiklopedicheskiy slovar (1991) [Big encyclopedic dictionary]. M., T. 4, 874 p.
7. Bluvshhteyn Yu.D. (1987) Ugolovnoe pravo i sotsialnaya spravedlivost [Criminal law and social justice]. Minsk, 63 p.
8. Tarbagaev A.N. (1986) Ponyatie i tseli ugolovnoy otvetstvennosti [The concept and purpose of criminal liability]. Krasnoyarsk, 120 p.
9. Kommentariy k Ugolovnomu kodeksu Rossiyskoy Federatsii (1996) [Commentary on the Criminal Code of the Russian Federation] / Otv. red. A.V. Naumov. M., 824 p.
10. Kommentariy k Ugolovnomu kodeksu Rossiyskoy Federatsii (1996) [Commentary on the Criminal Code of the Russian Federation]. Rostov n/D, 734 p.
11. Yakushin V.A. (2018) EschYo raz o tselyah nakazaniya [Once again about the purpose of punishment]. Vestnik Volzhskogo universiteta imeni V.N. Tatischeva [Bulletin of the Volga University named after V.N. Tatishchev], 2, tom 1, Pp. 202-209.
12. Stanovskiy M.N. (1999) Naznachenie nakazaniya [Sentencing], SPb., Yuridicheskiy tsentr Press, 480 p.
13. Ramazanov G. (1999) Kuda dvizhetsya ugolovnoe zakonodatelstvo? [Where is the criminal legislation heading?] Rossiyskaya yustitsiya [Russian justice], 1, P.25.
14. Duyunov V.K. (1998) Problemyi nakazaniya v novom ugolovnom prave Rossii [Problems of punishment in the new criminal law of Russia]. Belgorod, 53 p.
15. Kurs уголовного права (1999) [Criminal Law Course]. Obschaya chast [A common part]. M., Zertsalo, T. 1. 624 p.

Стаття надійшла до редакції: 16.10.2019

УДК 343.13

Савчук Марина Анатоліївна,
адвокат

УМОВИ ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У науковій статті досліджуються питання, які стосуються такої властивості доказів як допустимість. Допустимість - це властивість доказів (фактичні дані, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню), яка передбачає отримання доказів в порядку Кримінально-процесуального кодексу України (далі - КПК). Поруч з терміном "допустимість" законодавець визначає, які докази є недопустимими. Доказування у кримінальному провадженні передбачає дві сторони, які є його учасниками (сторона обвинувачення та сторона захисту), які мають можливість довести свою правову позицію. Обов'язковою умовою збереження доказу є дослідження всіх його властивостей, в тому числі допустимості.

Наукова спільнота досліджує питання юридичних властивостей доказів та висуває різноманітні версії щодо збору, перевірки та оцінки доказів у кримінальному провадженні з метою визнання доказів допустимими.

Ключові слова: докази, допустимість, властивості доказів, кримінальне провадження, розслідування.

Savchuk M. CONDITIONS OF ADMISSIBILITY OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The scientific article examines issues related to such a property of evidence as admissibility. Admissibility is a property of evidence (factual data on the basis of which the investigator, prosecutor, investigating judge and court establish the presence or absence of facts and circumstances relevant to criminal proceedings and subject to proof), which provides for obtaining evidence under the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter - the CCP). Along with the term "admissibility", the legislator determines which evidence is inadmissible. Evidence in criminal proceedings involves two parties who are its participants (the prosecution and the defense), who have the opportunity to prove their legal position. A prerequisite is the study of all the properties of the evidence, including admissibility.

The scientific community examines the legal properties of evidence and puts forward various versions of the collection, verification and evaluation of evidence in criminal proceedings in order to declare the evidence admissible.

Key words: evidence, admissibility, properties of evidence, criminal proceedings, investigation.

Постановка проблеми. Процес розслідування включає в себе здійснення всіх дій, які визначені законодавством, як необхідні для встановлення істини в справі. Збирання та перевірка інформації є інструментом формування доказової бази у кримінальному провадженні.

Доказування у кримінальних провадженнях займає особливе місце системі розслідування, оскільки дві сторони, які є його учасниками - сторона обвинувачення та сторона захисту, мають можливість довести свою правову позицію, використовуючи необхідні тактичні прийоми та методи. Кожна ознака є важливою для існування доказів, але ні в якому разі не повинні суперечити один одному.

У Конституції України зазначено, що ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину [1]. Аналогічною є позиція викладена у кримінально-процесуальному кодексі, яким встановлено, що обов'язок доказування у кримінальному провадженні покладається на сторону обвинувачення. При цьому обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях, а тому потрібно зробити висновок, що докази мають зберегти всі юридичні властивості якими вони володіють, а саме: належність, допустимість, достовірність та достатність. Тільки в такому випадку докази будуть прийняті судом там можуть бути покладені в основу винесення рішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Кількість наукових праць з кожним днем зростає, а вказане питання привертає увагу наукового товариства до його вирішення. При цьому, низка питань потребує дослідження та більш детального вивчення, особливо під час дослідження умов допустимості доказів у кримінальному провадженні. Проблеми, які пов'язані з цим питанням не можна назвати вирішеними, особливо на практиці виникають труднощі в процесі дослідження та оцінки доказів.

До числа науковців, які займалися дослідженням та вирішенням вказаної проблемної частини кримінального процесуального законодавства слід віднести: В.Д.Басай, Н.М.Кіпніс, В.О.Малярову, А.В.Панову, І.Л.Чупрікову, які шляхом наукового пошуку підняли ряд проблем, які виникають на стадії досудового розслідування в частині допустимості доказів. При цьому, деякі питання потребують додаткового наукового аналізу.

Метою статті є розгляд питання, які пов'язані оцінкою доказів з приводу допустимості таких даних. Визначення теоретичних позицій науковців з даної тематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. З теоретичної точки зору багатьма вченими досліджували питання доказів у кримінальному провадженні. Особливої уваги заслуговує допустимість доказів як елемент існування доказу, як його юридична властивість існування. Деяка частина теоретичних питань потребує дослідження та прискіпливого розгляду, оскільки питання допустимості доказів в кримінальному провадженні є досить актуальним. Щодо встановлення юридичних властивостей доказів у кримінальному провадженні (належності, допустимості, достовірності та достатності) точаться жваві юридичні дискусії серед науковців та практиків.

Питання в тому, коли саме докази будуть існувати в належній процесуальній формі та можуть використовуватися під час доказування. Під час проведення діяльності уповноваженого суб'єкта у кримінальному провадженні сліди кримінального правопорушення, речі, документи, набуваючи належної процесуальної форми можуть бути доказами.

Н.М. Кіпніс зазначає, що допустимість доказів має свої властивості, серед яких науковець виділяє наступні: належний суб'єкт правомочний здійснювати процесуальні дії спрямовані на одержання доказів; належне джерело фактичних даних (відомостей інформації), які складають зміст доказів; належна процесуальна дія, яка використовується для одержання доказів; належний порядок проведення процесуальної дії (слідчої чи судової), що використовується як засіб збирання доказів [2, с. 27]. Така думка слугує початковою точкою в характеристиці умов допустимості доказів та дослідження вказаного питання на теоретичному та практичному рівні.

А.В. Панова у науковій статті “Допустимість доказів у кримінальному провадженні України: нормативно-правовий аспект” (2014 рік) виділяє допустимість доказів як норму доказового права, яка має особливу значущість в системі кримінального процесуального законодавства. А.В. Панова наголошує, що однією з умов визнання доказів допустимими є забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження (право на захист, повага до людської гідності, невтручання в приватне життя, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, свобода від самовикриття) [3, с. 152]. Вважаємо, що дотримання основних засад кримінального провадження впливає на допустимість доказів та в цілому на збереження всіх властивостей доказів.

І.Л. Чупрікова у науковому дослідженні “Допустимість доказів у світлі нового Кримінального процесуального кодексу” (2016 рік) запропонувала науковій спільноті вдосконалене визначення терміну “допустимість” та визначила його як властивість доказів, яка забезпечує правомірність їх використання для досягнення завдань кримінального судочинства і визначається чинним кримінально-процесуальним законодавством, належним (уповноваженим) суб'єктом збирання, законним способом отримання та формально визначеною формою фіксації [4, с. 5]. Ми погоджуємось, що дотримання вимог, які висуваються до умов допустимості доказів є вірна процесуальна фіксація доказів; належний суб'єкт кримінально-процесуальної діяльності та збереження всіх вимог КПК України.

В свою чергу, В.О. Малярова у науковій статті “Належність та допустимість доказів у кримінальному провадженні” (2016 рік) стверджує, що інститут допустимості доказів є наріжним каменем не тільки доказового

права, а й усього кримінального процесу. В.О. Малярова вважає умовою визнання доказу допустимим його надійність, що полягає у визначенні джерела походження інформації, можливості її перевірки й спростування [5]. Позиція В.О. Малярової щодо умов допустимості доказів акцентується на надійності зібраних фактичних даних у кримінальному провадженні.

А.В. Панова у монографічному дослідженні “Визнання доказів недопустими у кримінальному провадженні” (2017 рік) вказує на те, що законодавче закріплення положень щодо допустимості доказів та визнання їх недопустимими є гарантією забезпечення конституційних прав, свобод і законних інтересів кожного учасника кримінального провадження, їх захисту від неправомірних дій і зловживання владою особами, які здійснюють кримінальне провадження, дотримання належної процедури та ухвалення законного, обґрунтованого і справедливого рішення суду [6, с. 9-10].

В.Д. Басай у науковій статті “Умови допустимості речових доказів та їх встановлення в кримінальному провадженні” (2018 рік) визначив умови допустимості речових доказів, серед яких виділив: отримання речових доказів належним суб’єктом; дотримання закріпленого КПК України порядку отримання речових доказів; забезпечення схоронності речових доказів. При цьому, зазначив, що порушення будь-якої з зазначених умов тягне за собою визнання доказу недопустимим [7, с. 161].

На основі проведеного аналізу, серед основних умов допустимості доказів слід виділити наступні:

- 1) надійність зібраних даних;
- 2) забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження (право на захист, повага до людської гідності, невтручання в приватне життя, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, свобода від самовикриття);
- 3) вірна процесуальна фіксація доказів;
- 4) належний суб’єкт кримінально-процесуальної діяльності, який здійснює збирання, перевірку, фіксацію та оцінку доказів;
- 5) дотримання належної процедури порядку отримання доказів;
- 6) забезпечення схоронності доказів.

Відповідно Конституції України обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях (ч. 3 ст. 62) [1]. Законодавцем визначено, що доказ є допустимим, якщо він отриманий в порядку встановленим КПК (ч. 1 ст. 86 КПК). В свою чергу, недопустимий доказ не може бути використаний під час прийняття процесуальних рішень, на нього не може посилається суд під час ухвалення судового рішення (ч. 2 ст. 86 КПК) [8]. Важливо зазначити, що питання допустимості доказів потребує подальшого дослідження та розробки правових позицій щодо вдосконалення інституту допустимості доказів.

Конституційний Суд України (далі - Суд) ухвалив рішення від 20 жовтня 2011 року в частині допустимості доказів у кримінальному провадженні: “Визнаватися допустимими і використовуватися як докази в кримінальній справі можуть тільки фактичні дані одержані відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства. Перевірка доказів на їх допустимість є найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина в кримінальному процесі та ухвалення законного і справедливого рішення у справі” [9]. Суд наголосив на тому, що допустимість доказів як їх властивість слугує ухваленню законного рішення в справі.

Доцільно зазначити, що допустимість доказів є властивістю, за якої встановлюється придатність зібраної інформації для використання у кримінальному провадженні. Допустимим може бути лише той доказ, який отриманий відповідно до належного процедурного порядку КПК, а недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України.

Висновки. Можемо зробити висновок, що допустимість доказів є однією з властивостей доказів та передбачає собою отримання фактичних даних відповідно до вимог КПК України. До умов допустимості доказів належить: надійність зібраних даних; забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження (право на захист, повага до людської гідності, невтручання в приватне життя, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, свобода від самовикриття); належна процесуальна фіксація доказів; визначений законом суб’єкт кримінально-процесуальної діяльності, який здійснює збирання, перевірку, фіксацію та оцінку доказів; дотримання процедури порядку отримання доказів; забезпечення схоронності доказів.

Дотримання перерахованих умов допустимості дозволяє існувати доказам, що фактично створює сприятливі обставини у винесенні справедливого і законного рішення у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. (ВВР) 1996, № 30, ст. 141.
2. Кипнис Н.М. Допустимість доказательств в уголовном судопроизводстве. М.: Юристъ, 1995. 128 с.
3. Панова А.В. Допустимість доказів у кримінальному провадженні України: нормативно-правовий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер: Юриспруденція. 2014. № 10-2, том 2. - С. 152-154.
4. Чупрікова І.Л. Допустимість доказів у світлі нового Кримінального процесуального кодексу: автореферат дисертації на здоб. наук. ступеня канд. юр. наук. Одеса, 2016. 20 с.
5. Малярова В.О. Належність та допустимість доказів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право, випуск 38, том 2. 2016. С. 119-121.

6. Панова А.В. Визнання доказів недопустими: монографія. Харків, 2017. 256 с.

7. Басай В.Д. Умови допустимості речових доказів та їх встановлення в кримінальному провадженні. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 16. С. 158-162.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України № 12-рп/2011 від 20 жовтня 2011 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11#Text>

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy. [Constitution of Ukraine]. (1996, June 28). [in Ukrainian]

2. Kurnys, N.M. (1995) Dopustymost' dokazatel'stv v uholovnom sudoproyzvodstve. [Admissibility of evidence in criminal proceedings]. M.: Yuryst. [in Ukrainian]

3. Panova, A.V. (2014) Dopustymist' dokaziv u kryminal'nomu provadzhenni Ukrainy: normatyvno-pravovyy aspekt. [Admissibility of evidence in criminal proceedings in Ukraine: regulatory aspect]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser: Yurysprudentsiia*, 10-2, 152-154. [in Ukrainian]

4. Chuprikova, I.L. (2016) Dopustymist' dokaziv u svitli novoho Kryminal'noho protsesual'noho kodeksu. [Admissibility of evidence in the light of the new Criminal Procedure Code.]. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa. [in Ukrainian]

5. Maliarova, V.O. (2016) Nalezhnist' ta dopustymist' dokaziv u kryminal'nomu provadzhenni. [Belonging and admissibility of evidence in criminal proceedings]. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya Pravo*, 38, 119-121. [in Ukrainian]

6. Panova, A.V. (2017) Vyznannia dokaziv nedopustymy: monohrafiia. [Recognition of evidence inadmissible: monograph]. Kharkiv [in Ukrainian]

7. Basaj V.D. (2018) Umovy dopustymosti rechovykh dokaziv ta ikh vstanovlennia v kryminal'nomu provadzhenni. [Conditions of admissibility of material evidence and their establishment in criminal proceedings]. *Visnyk Pivdennoho rehional'noho tsestru Natsional'noi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 16, 158-162. [in Ukrainian]

8. Kryminal'nyj protsesual'nyj kodeks Ukrainy. [Criminal Procedure Code of Ukraine]. (2012). Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/lavs/shov/4651-17> [in Ukrainian]

9. Rishennia Konstytutsijnoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsijnym podanniam Sluzhby bezpeky Ukrainy schodo ofitsijnoho tлумачення polozhennia chastyny tret'oi statti 62 Konstytutsii Ukrainy № 12-rp/2011. [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of the Security Service of Ukraine regarding the official interpretation of the provision of part three of Article 62 of the Constitution of Ukraine № 12-rp / 2011]. (2011, October 20). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/lavs/shov/v012p710-11#Tekht> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції: 24.10.2019

УДК 351.79

Талдонова Карина Геннадіївна,
аспірант Київського національного
економічного університету імені Вадима Гетьмана

ДО ПИТАННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ АКВАКУЛЬТУРИ, РИБНИЦТВА ТА СФЕРИ АКВАКУЛЬТУРИ

У статті аналізуються правові засади аквакультури, досліджується понятійний апарат аквакультури, рибництва, виокремлюється поняття сфери аквакультури, звертається увага на дослідження рибництва.

Визначено, що аквакультура сьогодні є перспективним напрямком водного середовища в цілому. Проблематика вбачається у тому, що аквакультуру вчені розглядають як напрям рибогосподарської діяльності, пов'язаний із відтворенням і вирощуванням водних організмів, що відбуваються у частково або повністю контрольованих людиною умовах

Автором зазначається, що в словниковій літературі визначення поняття «аквакультури» не дають ґрунтовного смислового термінологічного визначення цього поняття, адже всі вони тлумачать термін «аквакультура» як розведення живих організмів у контрольованих умовах, при цьому не характеризуючи притаманних ознак для цієї сфери.

Пропонується розглядати аквакультуру, як галузь, яка потребує державної підтримки та регулювання й підтверджує пріоритетність розвитку аквакультури як нового та специфічного напрямку діяльності, органічно пов'язаного з головними функціями держави – гарантування продовольчої безпеки, підтримання макроекономічної рівноваги у тому числі шляхом регулювання міжгалузевих відносин, розвитку ринковоконкурентного середовища, захисту внутрішнього ринку, а також досягнення соціальних стандартів рівня якості життя.

Вбачається, що аквакультуру вчені розглядають як напрям рибогосподарської діяльності, пов'язаний із відтворенням і вирощуванням водних організмів, що відбуваються у частково або повністю контрольованих людиною умовах. При цьому наголошують, що рибництво є складовою аквакультури, що відповідає за штучне відтворення риб, а також за збереження та поповнення промислових запасів риби в природних водоймах, з чим не можемо погодитись